

Значај познавања носилаца угрожавања безбедности Војске Југославије

Пуковник мр *Милан Мијалковски*

„Ако познајеш непријатеља, а познајеш и себе, не мораш се бојати ни за исход стотину битака. Ако познајеш себе, а непријатеља не, на сваку победу доживећеш и пораз. Ако не познајеш ни непријатеља ни себе, подлећи ћеш у свакој бици“ (Сун Цу Бу)

Проблем познавања противника (непријатеља) одувек је заокупљао пажњу субјеката командовања војне организације. Иако је наведени проблем нарочито карактеристичан у рату, његово евентуално пренебрегавање у миру може имати тешке последице по безбедност и укупно стање војне организације. Војску Југославије угрожавају изнутра и споља, бројни и разноврсни носиоци. Сви припадници Војске Југославије поседују о њима одређени фонд знања, која оптимално користе за властиту заштиту и заштиту јединица, команди и установа. У вези с тим, аутор посебно указује на одговорну улогу система командовања ВЈ и наглашава значај обавештености о непријатељевим циљевима, стратегији, тактици и могућностима. Пошто систем командовања ВЈ командује свим другим субјектима ВЈ, односно доследним спровођењем у пракси принципа једностарешинства и субординације, надлежан је за укупно функционисање Војске, а то значи и за систем њене заштите од свих носилаца њеног угрожавања.

Уводне напомене

Војска (армија, оружане снаге), развијена у довољно снажан и ефикасан чинилац државе, својом ефективном и потенцијалном снагом делује обесхрабрујуће на могуће носиоце угрожавања безбедности државе изван или унутар земље.¹ И обратно, недовољно снажна Војска охрабрујуће делује на актуелне и потенцијалне носиоце угрожавања безбедности матичне државе.

¹ У војној терминологији евидентно је поистовећивање „извора“ и „носилаца“ угрожавања државе, војске и њихових целина. Дакако, разлика између тих термина је несумњива. Јер, извор угрожавања је све оно одакле прети нека опасност држави или војсци, било да представља дејство природних сила, било да је организована делатност. Дакле, извор угрожавања не мора бити субјекат. Супротно томе, носиоци угрожавања државе и војске су субјекти (коалиција, држава, организација и др.) који имају конкретан циљ, који покушавају свесно и организовано да остваре.

Носиоци угрожавања безбедности државе, а тиме и војске у најопштијем смислу, могу се поделити на унутрашње и спољне. Стварање ефикасне војске је сложен, дуг и непрекидан процес. Упркос томе, на остварењу тог задатка упорно истрајава свака држава. Пројектовање, стварање и очување ефикасне војске лакше је остварљиво уколико функционише јединствен и високоефективан систем заштите (безбедности) државе. Наравно, војска (војна организација) чини део тог система. Међутим, на примеру бројних војних организација² показало се да баш њихов властити (аутономни) систем безбедности има велики значај, а у појединим ситуацијама и пресудан утицај на очувању њихове унутрашње стабилности. Способност војне организације (војске) да актуелне, ситуационо искрсле и перспективне проблеме ваљано препознаје, идентификује њихове носиоце и плански их решава (отклања, елиминира) значајан су показатељ како ефикасности њеног система безбедности, тако и њене унутрашње стабилности.

Хијерархијска структура је основна карактеристика војне организације, а субординација и једностарешинство њен владајући друштвени однос. У наведеним параметрима, командант има главну улогу и централна је личност у систему и процесу командовања (и руковођења).³ Ефикасност тог динамичног процеса, који се одвија између онога који командује и онога коме се командује, а који је увек у функцији реализације неког циља (одређује га онај који командује), може бити знатно умањена, чак и озбиљно пољуљана, уколико онај ко командује не познаје довољно носиоце који, свесно или због незнања, чињењем или нечињењем, доприносе ентропији система командовања. Могућности командовања да свеобухватно сузбије и елиминира носиоце ентропијских делатности у војној организацији су вишеструке. Јер, ако се етичке норме и санкције, које би требало да буду преовлађујуће, не покажу довољно ефикасне, на располагању су и репресивне мере и друга регулатива.

Специфичност командовања која се првенствено огледа у једностарешинству и субординацији, подразумева и то да држава и друштво не познају имагинарну или заједничку одговорност за настале последице ономе ко командује у случају да недоследно и неадекватно користи расположиве могућности за онемогућавање ентрописта унутар војне организације. С правом захтевају конкретну (личну) одговорност, јер

² „Организација је удружена група људи са одређеним средствима рада, структурно повезана и релативно самостална, формирана ради постизања одређеног циља. Основни елементи организације су: циљ, људи, материјална средства и структура“ (проф. др Бранислав Јовановић, *Руковођење ОНО и ДСЗ у МЗ, ОУР и ДПЗ*, Београд, 1987, стр. 37).

³ „Руковођење је појам вишег реда општости од командовања, тј. командовање је једна од процесних функција руковођења. У том смислу је оправдано рећи руковођење у ВЈ, а не командовање. Тиме се не негира командовање, већ се подразумева као део руковођења. У српском језику није примерено да се каже командовање обуком, командовање мобилизацијом или командовање борбеним дејствима. За наведене примере исправно је употребити термин руковођење“ (пуковник мр Душан Вишњић, *Како разумети нову војну доктрину Југославије*, ЦВШ ВЈ, 1994, стр. 16).

су, на основу спознаје карактера циљева и задатака војске, дакле дубоко промишљајући, овластили старешину да доноси одлуке које су остали припадници одређене организацијске јединице – установе обавезни без поговора да извршавају.

У неким случајевима, нарочито у рату, када због очигледног неадекватног коришћења овлашћења из надлежности командовања носиоци ентропијских делатности унутар војне организације успеју да поремете или осујете реализацију глобалног или конкретног циља, тешко је разлучити о чему се ради. Иако коначан суд о томе доносе надлежни (правосудни) органи, такви случајеви заокупљају и пажњу других структура друштва. При томе, ломе се копља око места, улоге и понашања бројних непосредних и посредних актера у догађањима и износе разноврсни пристрасни или реални закључци, оцене, осуде и слично (примера за то има и из рата 1991/1992. године на простору СФР Југославије).

У вези с тим из необјашњивих разлога најмање се разматра питање колико су они који су командовали знали о носиоцима угрожавања безбедности своје војне организације. Тек након утврђивања те изузетно важне чињенице стварају се реалнији услови да се просуђује и закључује о томе да ли су они који су командовали свесно, дакле с предумишљајем, повлађивали носиоцима угрожавања безбедности војне организације или су због недовољног познавања доносили утопијске одлуке. Наравно, такав је поступак прихватљив с научног аспекта, што значи да се тиме чиниоци командовања не амнестирају од моралне и кривичне одговорности. Наиме, позитивно законодавство пресуђује учиниоцу одређеног кривичног дела на основу насталих штетних последица за војну организацију, иако се узимају у обзир и узроци и услови у вези с тим.

У Војсци Југославије (ВЈ) субјекти командовања придају потребан значај питању познавања носилаца угрожавања њене безбедности. Међутим, пошто је командовање непрекидан процес усмеравања јединица, установа и појединаца у остваривању постављених циљева а пошто ни носиоци угрожавања безбедности ВЈ нису статични, неопходно је да се они свестраније разматрају и студиозније познају.

Систем командовања у Војсци Југославије

У литератури постоји више десетина дефиниција појма *систем*, које међусобно нису противуречне.⁴ Богатство дефиниција тог појма резултат је његовог коришћења у разним областима људске делатности (у економици – систем цена и др., у саобраћају – систем превоза и др., у војсци – борбени системи и др.). У најопштијем, појам *систем* значи целину састављену од више међусобно повезаних делова чије је функционисање подређено неком заједничком циљу.

На основу бројних критеријума класификације, *системи* се глобално могу поделити на *природне* и *вештачке*. Вештачки системи се деле на

⁴ Шире: др Милован Стоиљковић, *Операциона истраживања*, ВИЗ, Београд, 1988.

организационе и техничке. Даља подела система могућа је на основу стабилности организације и односа елемената у систему (статички и динамички), на основу структуре (сложени и прости) и на основу повезаности система као целине с окружењем (отворени и затворени).

У научној теорији организације систем је дефинисан циљем, структуром и функцијама. Такав приступ адекватан је и за одређење система командовања у Војсци Југославије. Аналогно томе и условној класификацији система, очигледно је да је командовање у ВЈ *организациони, динамички, сложен и отворен систем*. Циљ система командовања у ВЈ одређен је њеном наменом. Наиме, Војска Југославије је главна снага одбране земље од спољних носилаца угрожавања њене безбедности, а у случају оружане побуне, и од унутрашњих носилаца.

Структурално-функционално, систем командовања ВЈ одређен је Уставом СРЈ (чл. 135) и Законом о ВЈ (од чл. 3 до чл. 6 и чл. 10). Анализа садржаја наведене нормативне регулативе указује на то да систем командовања ВЈ обухвата: функцију председника СРЈ – врховног команданта ВЈ у миру и рату; функције Генералштаба ВЈ, као највишег стручног и штапског органа за припрему и ангажовање ВЈ; команде стратегијских, оперативних и тактичких јединица, а у оквиру њих бројне подсистеме (информациони, обавештајни, безбедносни, веза и др.). Аналогно организацијској структури Војске, систем командовања ВЈ организован је хијерархијски. Најнижи и најпростији подсистем у њему јесте припадник ВЈ који командује послугом на борбеном средству, односно одељењем.

Функције система командовања у ВЈ бројне су и разноврсне. На основу нивоа командовања, обима надлежности и послова могу се поделити на *наређивачке, оперативно-штапске, обавештајне, персонално-мобилизацијске, позадинске, информативно-пропагандне и безбедносне функције*. Здружене тактичке јединице најнижи су ниво система командовања који у свом саставу има све органе за обављање наведених функција. На нижим нивоима система командовања, будући да је обим тих послова много мањи, све су функције у надлежности једног лица – командира вода и чете-батерије.

Због потребе одбране земље од било ког носиоца угрожавања њене безбедности ВЈ постављају се неки неминовни захтеви, који често нису карактеристични за друге организационе структуре државе, а ти јасно одређени и строги захтеви у вези с одбраном земље увек су на провери. Значај ВЈ у обезбеђењу опстанка и развојка државе елиминише могућност евентуалног одступања од дефинисаних захтева, посебно ако су узрок томе субјективне слабости војне организације, уместо објективних околности. Војска Југославије мора бити спремна да у сваком тренутку и у свакој ситуацији крајње професионално обави своје наменске задатке. Један од основних предуслова за то јесте добро познавање носилаца угрожавања безбедности државе и Војске Југославије.

Будући да командовати значи: одлучивати, наређивати, планирати, организовати, усмеравати, владати, координирати, сарађивати, садеј-

ствовати, мотивисати, образовати, информисати, регулисати, контролисати и оцењивати, с великом поузданошћу могу се одредити захтеви које систем командовања ВЈ мора стално да испуњава. Несумњиво је да би се свако, чак и најмање одступање од неког захтева аритметички прогресивно, свакако негативно, одразило на функционисање војне организације у целини. Поготову ако је узрок „корекције“ захтева носилац угрожавања безбедности ВЈ, односно неко ко је уочио настану мањкавости и умешно је користи. Стога, ради елиминисања утицаја искуствених (прошли), актуелних и будућих ентропијских чинилаца на биће ВЈ, међу бројним другим, систем безбедности ВЈ нарочито мора уважавати и доследно истрајавати на следећим захтевима: централизованост, оперативност, реалност, предвидљивост, професионалност, повратност везе система, адаптибилност и ефикасност.

Милован Стојиљковић, у делу *Процес доношења одлуке*, дефинише појам централизације на следећи начин: „Ако у сложену систему један подсистем има доминантну улогу у функционисању целокупног система, тада је такав систем централизован. Промене у том делу система, изазивају промене у свим деловима система, што спречава стихијност промена“. И даље: „Стихијност је повезана са појмом деловања ентропије, која тежи да стање организованости система преведе у стање нереда и хаоса“. У вези с предупређењем ентропије наглашава да „Основно средство за смањење ентропије јесте централизовано управљање системом, а главно средство – поуздани информациони токови“.

Централизованост система командовања ВЈ подразумева стриктно уважавање принципа јединства, једностарешинства и субординацију кроз функционалну релацију претпостављени – потчињени. Материјализацијом тог захтева обезбеђује се да свака употребљива информација о носиоцима угрожавања безбедности ВЈ буде правовремено прослеђена одговарајућем нивоу система командовања, који даље поступа са њом према процени (информације се обрађују и чувају централизовано, а резултати обраде се дистрибуирају различитим корисницима).

Честе и нагле промене ситуације у непосредном окружењу Војске, посебно оне чији су узрочници (и управљају њима) носиоци угрожавања безбедности ВЈ, изискују врхунску оперативност њеног система командовања. У ствари, оперативност система командовања ВЈ мора бити већа од противникових истоветних или сличних система. Висока стручна оспособљеност субјеката командовања (велики фонд сазнања и о непријатељу), њихове организаторске способности (да организују најповољнији метод рада), оспособљеност за адекватно коришћење информатичке технике и доследно поштовање норматива, уз велику креативност, значајније су одлике оперативности система командовања Војске. Евантуална недовољна оспособљеност чинилаца система командовања ВЈ да брзо прибаве ваљане податке о носиоцима угрожавања безбедности ВЈ, а нарочито спорост или неодговорност у њиховој обради, могу бити опасне по његову оперативност. Јер, резултати тога су, по правилу,

површне процене ситуације, дискутабилне одлуке и велике штетне последице по Војску Југославије.

Предвиђање будућих збивања (димензије и начин одвијања) која утичу на безбедност државе и Војске, да би била предупређена, мора бити круцијална одлика система командовања Војске Југославије. Предуслов за постизање тог захтева јесте, несумњиво, способност разрешења актуелног проблема у свим ситуацијама (у миру и рату), односно правовремено обезбеђење потребне количине релевантних и поузданих информација о носиоцима угрожавања безбедности ВЈ, јер систем командовања, кроз извештаје потчињених и непосредним увидом (контрола), добија релевантне информације о стању у Војсци Југославије.

Висок патриотизам, морални лик и врхунска стручност сваког професионалног припадника ВЈ основне су претпоставке очувања и развијања потребног нивоа професионалности система командовања Војске. Професионалац мора да буде свестрано оспособљен и да зна о онима који угрожавају или могу угрозити лично њега или јединицу са којом командују толико да не може да буде изненађен. Ако ипак до тога дође, и у таквим ситуацијама мора знати да изнађе решење (донесе одлуку) којим ће штетне последице свести на најмање могуће. Немогућност да се такав критеријум оствари у кратком временском року ни у којем случају не сме да поколеба систем командовања ВЈ да га евентуално ублажава. Напротив, мора се тежити и истрајавати на томе да систем командовања ВЈ сваки планирани задатак реализује или ситуационо искрсли безбедносни проблем успешно разреши, како у редовним условима, тако и онда када се они радикално негативно измене. Мања је вероватноћа да ће систем командовања ВЈ у редовним условима учестало разрешавати ситуационо искрсле проблеме чији су узроциници носиоци угрожавања безбедности Војске. Ако и у другим ситуацијама (ванредно стање и у рату), адекватном проценом и предвиђањем, елиминише могућност да учестало решава проблеме које изненада намеће непријатељ, систем командовања Војске Југославије на најбољи начин ће потврдити своју врхунску професионалност.

Установљавање да ли је, како и у којем обиму планирани циљ постигнут обезбеђује се повратном везом у систему командовања Војске. Неопходно је да субјекат у систему задужен за праћење ефеката реализације планираних задатака у вези с носиоцима угрожавања безбедности ВЈ, иако комплексно мора да сагледава и анализира све чиниоце и околности, увек има тежиште и приоритете.

Процедура мерљивости учинка система командовања ВЈ у осујећивању намера или у предузимању мера против носилаца угрожавања безбедности ВЈ изузетно је компликована. Ипак, на основу најмање два критеријума – (1) колико војна организација којом командује одвраћа (чини неагресивним) противничке системе и организације и (2), уколико оне испоље дејство, којом брзином и колико ефикасно ангажује ВЈ да их неутралише, разбије и уништи – могуће је измерити његов учинак. Уколико се у пракси често региструју недопустива одступања од наве-

дених критеријума, то је поуздан показатељ о потреби за преиспитивањима система командовања Војске Југославије.

Наведена основна обележја система командовања ВЈ јасно указују на то да је један од значајних услова за његово ефикасно функционисање добро познавање носилаца угрожавања безбедности Војске. Дакле, није довољно да субјекти командовања ВЈ познају стање у ВЈ, да познају и доследно поштују прописе и наређења претпостављених, да правилно користе информатичко-рачунарску технику и да примењују оптималну организацију рада. Све то, без доброг познавања и, према томе, предузимања адекватних дефанзивних (заштита) и офанзивних (осујеђивање и неутралисање) мера против носилаца угрожавања безбедности ВЈ било би само половично обављање функција система командовања Војске Југославије.

Гледишта и третман тог веома важног проблема у неким страним армијама у потпуности потврђује наведено опредељење у вези са захтевима које систем командовања ВЈ мора уважавати и стално унапређивати. Утолико пре што су намере и могућности персонификованих носилаца угрожавања безбедности у односу на те стране армије у поређењу са ВЈ много мање, чак и искључене. У вези с тим, група аутора из бившег СССР-а, у делу *Научна организација рада у високим војним школама* наводи десет принципа: (1) узајамна повезаност и зависност свих елемената, догађања и процеса система; (2) сви процеси и елементи система морају бити у функцији циља; (3) сви елементи и процеси морају бити у динамичној интеракцији; (4) стална трансформација улазних величина и њихово претварање у квалитетно нове излазне величине; (5) спречавање појаве ентропије (неред, дисфункционалност, распад система); (6) обезбеђење повратне везе система; (7) примена принципа хијерархије и закона синергистичког ефекта (ефекат целине је виши квалитет од механичког збира ефеката појединих елемената); (8) примена принципа да централизовано руковођење лакше превладава кризне ситуације; (9) свако диференцирање и осамостаљивање подсистема мора увек да обезбеђује интеракцију целине, и (10) примена принципа наддетерминације и еквивалентности – остварење циља различитим стваралачким комбиновањем и наддетерминисањем појединих или група чинилаца који утичу на ефикасност и функционисање система.

Водећа, пак, чланица НАТО-а, према својим амбицијама да „угрожавањем“ својих виталних интереса идентификује у планетарним оквирима и да своју војну машинерију ставља у функцију претње или је, посредно и непосредно, ангажује за њихову заштиту, развила је за доносиоце одлука систем „Одбрамбена обавештајна мрежа“ (*Defense intelligence network – DIN*). Наиме, у Пентагону и у 21 оперативној и 83 тактичке команде на територији САД емитују се вести за око 1.000 људи из свих региона света. Прва емисија почиње у 8,00, а последња у 17,00 часова, које корисници прате на ТВ-пријемницима и компјутерима у посебно заштићеним просторијама. Емисије садрже информације о „носиоцима угрожавања виталних интереса САД“, прибављене посред-

ством извиђачких сателита, електронским и авио-извиђањем, оперативним путем војнообавештајних центара и војних изасланика акредитованих у иностранству, као и разменом података с обавештајним службама савезника. Тако, на пример, док војни изасланик извештава о актуелним догађајима из земље у коју је акредитован (преко заштићене линије) корисници то одмах виде на екрану. Емисије се понављају десет пута дневно, с тим што се одмах обављају одговарајуће корекције уколико у току дана стигне нови извештај из неког извора. Наведени систем (DIN) задејствован је 1991. године, јер је, поред осталог, установљено да је дотадашњи систем преношења информација кроз писане извештаје неефикасан и спор, будући да их велики број доносилаца одлука није читао.

Корелација између ефикасности командовања и познавања угрожавања безбедности Војске Југославије

Уставом СРЈ (чл. 78, став 3) и Законом о одбрани (чл. 4), тиме што се утврђује у којим околностима Савезна скупштина проглашава непосредну ратну опасност, ратно и ванредно стање, јасно су означени могући нивои угрожавања безбедности државе. Лингвистичко значење наведених стања казује да њихови узрочници (носиоци) могу бити организовани субјекти изван или унутар земље. Њихови глобални и конкретни интереси и циљеви су супротни циљевима и интересима СР Југославије, а метод њихове реализације је подривање, дезорганизација и покушај уништења наших система, посебно заштитно-одбрамбеног. Стога је добро познавање носилаца угрожавања безбедности земље веома важан задатак свих државних субјеката.

У одбрани земље, Војска Југославије је главна оружана сила и носилац оружане борбе и свих других облика оружаног супротстављања непријатељу (Закон о одбрани, чл. 16). Наведене чињенице јасно дефинишу њену уставну улогу и задатке. Наиме, ВЈ чини подсистем одбрамбено-заштитног система СР Југославије. Да би увек деловала према својој намени, ВЈ перманентно има два круцијална задатка. *Прво*, да чува, јача и унапређује властиту организацију, и *друго*, да ефикасно штити вредности државе назначене у Уставу СР Југославије. Централну улогу у реализацији оба задатка, наравно, има систем командовања. Он је субјекат ВЈ који процењује, предвиђа, планира, организује, одлучује, наређује, усмерава, координира и контролише све друге субјекте Војске. Ефикасно реализовање наведених функција значило би да је и учинак система командовања најбољи могући (осим ако није учињена омашка у фази његовог пројектовања). Међутим, евентуално делимично реализовање свих или само неких наведених функција, осетно би смањивало учинак система командовања (и ВЈ), а то стање, уколико се одржи дуже време, може озбиљно да угрози функционисање целокупне војне организације. Најзад, евентуално потпуно изостајање реализације само једне

од наведених функција било би погубно за целокупан систем командовања.

Ометајући и деструктивни узроци, услови и чиниоци у систему командовања су бројни и разноврсни, стални и повремени, објективни и субјективни, актуелни и очекивани (перспективни), идентификовани и недовољно установљени, унутрашњи и спољни (из окружења) и тајни и јавни. У наведеном мозаику евидентне су потешкоће у прецизном установљавању могућности и начина деловања појединих носилаца угрожавања безбедности Војске Југославије. Ипак, такво разграничење је неопходно, јер могуће негативне последице по укупну безбедност Војске увек ће бити веће од напора које систем командовања ВЈ чини на разрешењу тог проблема.

Одговорност система командовања ВЈ на превазилажењу тог веома компликованог проблема повећана је због чињенице да се против СРЈ, дакле и њене главне оружане силе (ВЈ), већ дуже време примењује облик угрожавања термилолошки квалификован као „сукоб ниског интензитета“. Неосновано уведене санкције против СРЈ 1992. године због наводне агресије на бившу републику БиХ, системски и груби политички и војни притисци, медијска сатанизација и отворена подршка сецесионистичко-побуњеничким снагама у СРЈ, посебно покушаји да се укидање санкција условљава додатним, такође неоснованим захтевима, типичне су делатности из арсенала тзв. ратова ниског интензитета. Наведене и многе друге сличне делатности представљају ангажовање ниског интензитета за њихове носиоце, јер су у том рату само симболично, и то посредно ангажовали делове својих оружаних снага, руковођени проценом да ће успешно остварити властите циљеве и интересе.

Међутим, с аспекта безбедности и развитака СРЈ и ВЈ неприхватљив је појам „сукоб ниског интензитета“ зато што је угрожавање наше безбедности свеобухватно. Дакле, наметнут нам је тотални рат, у којем су, ипак, евидентни и тежиште и приоритет. Обавештајно-субверзивна делатност против ВЈ њихов је стални приоритет. Димензије и интензитет тог облика угрожавања безбедности ВЈ вишеструко су увећане због чињенице да се као његови носиоци, осим изворних твораца (САД и НАТО), експонирају и многе друге земље (исламске), а све оне координираним активностима, мање или више успешно, у функцији остварења властитих циљева злоупотребљавају ОУН и КЕБС. Ипак, највећа опасност по безбедност ВЈ произилази из чињенице да су реализацијом бројних резолуција Савета безбедности ОУН, у непосредном окружењу СРЈ (УНПРОФОР, цивилна полиција УН, посматрачке мисије ЕУ, поморске снаге НАТО и ЕУ у Јадрану, авиони АВАХ у ваздушном простору изнад Мађарске и Јадрана, и летови авијације НАТО-а изнад бивше БиХ у оквиру акција „Падобран“ и „Спречити лет“) и у СРЈ (војни посматрачи УН на аеродромима РВ ВЈ) створени услови адекватни критеријумима НАТО-а за вођење ваздушно-копнене битке (*Follow-on Forces Attack – FOFA*).

Спој који су носиоци угрожавања безбедности ВЈ начинили између тзв. сукоба ниског интензитета (демонстрација силе, пружање војне помоћи, специјална дејства и ограничена непосредна употреба регуларних снага)⁵ против земље у којој САД имају интересе и *FOFA* (напад на непријатељеве снаге из дубине) на простору СФР Југославије и у њеном окружењу омогућава им да прилично успешно прибављају одговарајуће информације о ВЈ, које затим користе у разноврсне сврхе. Наиме, развили су и успешно користе командно-информационе системе (КИС) познате као системе *C³I* (*Command, Control, Communication and Intelligence* – командовање, управљање, комуникације и извиђање) и *D³* (*Detect, Decide and Destroy* – откриј, одлучи и уништи). Под тим се подразумева да се потенцијални циљеви напада морају идентификовати и да се може тачно утврдити њихова локација. Након тога се доноси одлука о томе којом врстом оружја треба дејствовати против њих и који тактички поступак при томе треба применити. Најзад, тежи се установљавању учинака напада да би се проценило да ли га треба поновити.

Задејствованост система *C³I* и *D³* била је очигледна у дејствима авијације НАТО-а против Војске Републике Српске код Горажда (април 1994) и код Бихаћа (новембар 1994), односно системи за прикупљање, обраду и пренос информација на копну и у ваздушном простору у потпуној су функцији. Будући да су сензори који своју детекторску функцију заснивају на разним принципима рада (радио, радарски, оптички, телевизијски, сеизмички, акустични, хидроакустични, инфрацрвени, оптоелектронски и др.) значајни за прикупљање информација, а лоцирају у непосредном окружењу СРЈ, у комбинацији с другим извиђачким средствима омогућавају носиоцима угрожавања безбедности ВЈ да успешно „гледају“ распоред и активности њених јединица. Скраћено време реаговања доносиоцима одлука од тренутка откривања циља до дејства по њеним, које је управо резултат деловања наведених командно-информационих система, несумњиво указује на могућност угрожавања безбедности Војске Југославије. Наиме, суштина доктринарног концепта *FOFA* није у преласку границе противника снагама КоВ-а, нарочито не огромним снагама, већ његово уништење прецизним дејствима са одстојања: „Специфичност концепта о нападу на снаге из дубине заснива се на извођењу напада на снаге непријатеља на његовој територији помоћу система оружја – а не помоћу војника“.⁶

⁵ Видети: William Olson, *The Light Force Initiative*, „Military Review“ јуни 1985, стр. 3–17.

⁶ H. Bohle, *FOFA, Myth or reality*, *Militari Tehnology*, 3/85, стр. 30.

Потреба и могућности система командовања ВЈ за познавањем носилаца угрожаваања њене безбедности

Процес командовања ВЈ јединствено се одвија у логичком и цикличном низу корака било да се ради о редовним или ванредним задацима. Након дефинисања задатака и утврђивања циља: (1) прикупљају се информације о властитим јединицама и противнику; (2) процењује се ситуација, (3) на основу закључака из процене формулишу се предлози како да се циљ оствари; (4) доносилац одлуке уважавањем предлога бира најпогодније решење; (5) преко заповести и наређења покрећу се снаге и средства у функцији реализације циља, и (6) установљава се темпо и начин реализације планираних задатака.

Незамисливо је да систем командовања ВЈ може бити ефикасан ако у било којем од наведених логичких корака нема одговарајуће податке о носиоцима угрожавања безбедности ВЈ или у случају да их поседује, али их неадекватно употребљава. Неутемељена су схватања да непријатеља треба само у рату добро познавати. Наивна су и гледишта да су занемарљиве негативне последице по интегритет Војске услед деловања непријатеља у миру, а опасна је заблуда да се непријатељ може спознати тек након испољавања неког од начина деловања. Евентуално откривање наведених и сличних мањкавости у властитом систему командовања у „правом“ рату, осим што ће бити касно, биће крајње тешко и, несумњиво, са несагледивим последицама по Војску. Неминовно је брисање границе између димензија рата који је у току против СРЈ (тзв. сукоб ниског интензитета) и могућег (напад на ВЈ помоћу система оружја, а не помоћу оперативних снага КоВ), будући да су носиоци актуелног рата потенцијални експоненти и „правог“ рата. У прилог елиминисања наведених граница је и изузетно кратак период потребан да садашње стање прерасте у „прави“ рат.

У оквиру необјављеног рата СРЈ („сукоб ниског интензитета“) његови носиоци, појединачно и заједно, у односу на ВЈ планирају, покушавају или намеравају да спроводе својеврсне обавештајне, субверзивно-пропагандне и друге специјалне операције и тиме систематски угрожавају њену безбедност. Карактеристичан пример таквог деловања је отворено признање функционера обавештајних служби САД да су информације „из прве руке“ о томе шта се догађа на простору СФР Југославије почели добијати тек након доласка војника УНПРОФОР-а и да се оне одмах враћају у центар ЦИА успостављен на територији раније Југославије. Убрзо затим (април 1993) „Њујорк Тајмс“ је на основу обавештајних извора писао да су се „војне јединице из Србије придружиле снагама босанских Срба у недавним нападима на муслиманска упоришта у источној Босни“. Откривени и осујећени шпијуни у ВЈ

(Лазар Дражић, потпуковник обавештајне службе Словеније, и Бела Нађ, подофицир обавештајне службе Хрватске) упозоравају на покушаје страних обавештајних служби да разбију ВЈ изнутра. Најзад, драстичан пример за то су: заплењени планови о ангажовању терористичких формација шиптарских сецесиониста (око 40.000) на Косову и Метохији и муслиманских (око 10.000) у Рашкој области против ВЈ, које су њихова руководства (тзв. министарства одбране) несумњиво израдила на основу прибављених података Војске Југославије,⁷ тим пре што наведене терористичке структуре уживају вишеструку подршку Албаније, Турске и неких других земаља.

Наведени примери, који убедљиво сведоче о значају који носиоци угрожавања безбедности ВЈ придају у миру обавештајним и психолошким операцијама, које ће у евентуалном „правом“ рату бити још драстичније и динамичније, указују на озбиљност и методичност у раду које систем командовања ВЈ морају карактерисати да би их правовремено откривао и ефикасно онемогућавао. Наравно, њихове могућности не треба прецењивати, јер ако се оде у такву крајност, безбедност ВЈ постала би основна брига и преокупација система командовања. Наиме, могућности система командовања ВЈ веће су од могућности носилаца угрожавања, што значи да се складним ангажовањем свих потенцијала могу остваривати како безбедносна, тако и све остале функције.

Велики удео у ефикасном функционисању система командовања ВЈ морају имати обавештајна и контраобавештајна служба, пре свега због тога што носиоци угрожавања безбедности ВЈ наглашено примењују тајне методе рада, како у периоду припрема за спровођење неке операције, тако и у фази њене реализације. Способност обавештајне службе да систему командовања ВЈ правовремено обезбеди релевантне податке о носиоцима угрожавања безбедности из окружења ВЈ несумњиво радикално позитивно утиче на његово укупно функционисање. Контраобавештајна служба обављањем истоветног задатка у односу на носиоце тајне непријатељске делатности унутар ВЈ, ствара реалне претпоставке за предупређење изненађења чије последице могу бити материјална штета, људске жртве, компромитовање бића ВЈ итд. То не значи да треба отићи у нереалну крајност, односно рачунати на „свемоћност“ наведених служби. Неопходно је да и сви остали субјекти командовања располажу општим фондом знања о носиоцима угрожавања ВЈ и да их креативно примењују у свом раду. У вези с тим, нарочито је важно да властиту „банку“ података о непријатељу стално ажурирају, јер она, у противном може веома брзо да постане неупотребљива.

⁷ Планови о оружаним нападима на јединице и објекте ВЈ (по узору на словеначке, хрватске и муслиманске побуњенике против ЈНА) пронађени су код ухапшених чланова војних руководилаца терориста.

Планско ангажовање система командовања на прибављању и анализирању релевантних информација о носиоцима угрожавања безбедности ВЈ, иако га карактерише свеобухватност, мора имати изражено тежиште. Систем командовања ВЈ, на основу познавања неких значајних одредница носилаца угрожавања (мотиви и циљеви, концепција и стратегија и могућности) и њиховим довођењем у контекст прошлог, актуелног и будућег периода, с великом поузданошћу може предупредити њихове намере и делатности. У вези с тим прво се мора одговорити на двоструко питање „Зашто-шта“?

Циљеви носилаца угрожавања безбедности ВЈ увек су супротни циљевима Војске. Након установљивања и студиозног анализирања садржаја циљева носилаца угрожавања безбедности ВЈ, веома је важно да се проникне у њихову суштину. Тај значајни задатак система командовања ВЈ може се сматрати реализованим тек када се открије *Зашто* су (шта их је мотивисало) баш такве циљеве пројектовали. При томе, мора се строго водити рачуна о томе да се не учини омашка, односно да се не побркају њихови крајњи (стратегијски) и етапни (међу) циљеви. Потешкоће на том плану су евидентне, а евентуални промашај се неминовно одражава на даљи процес њихове спознаје. На пример, ако систем командовања ВЈ на било којем нивоу дешифрује обавештајну делатност против ВЈ као крајњи циљ неког носиоца угрожавања њене безбедности промашај је несумњив, а последице тешко сагледиве. Наиме, свако ко обавештајно истражује ВЈ најчешће има за крајњи циљ не само стицање увида у стање и намере у њој већ и да прибављене податке, одмах или на дан „Д“, употреби против ње, било извођењем неког облика субверзивне делатности (тероризам, диверзија, крађа НВО итд.), било за адекватно постројавање борбеног распореда својих оружаних снага у односу на Војску. Јер, улога и задаци ВЈ постављени у Уставу СРЈ и Закону о одбрани довољно су уверљив аргумент и показатељ да ВЈ није чинилац ничијег угрожавања.

Могуће заблуде о обавештајној делатности против ВЈ било ког (иностраног или унутрашњег) носиоца узроковале би као крајњи циљ негативне последице по ВЈ аналогно нивоу система командовања ВЈ који је такав закључак извео. Најмање последице ће бити ако су тако расуђивали само поједини припадници најнижег нивоа система командовања. Међутим, уколико такво схватање преовлађује код бројних припадника ВЈ, степен њене заштите био би озбиљно угрожен. Стога је веома важно да систем командовања ВЈ у процесу процењивања испољене и очекиване обавештајне делатности против ВЈ увек тражи одговор на питање *Зашто* њени носиоци проводе такву делатност. Уколико се изнађе адекватан одговор на то питање мала је вероватноћа да се учини промашај у утврђивању суштине осталих њихових циљева. Јер, обавештајна делатност траје непрекидно, у свим фазама покушаја

њених носилаца да остваре друге циљеве, што није карактеристично за остале врсте делатности. На пример, која је сврха свеобухватне и сталне обавештајне делатности шиптарских сецесиониста на Косову и Метохији против ВЈ осим припрема да, у одређеном тренутку, реализују неку терористичку акцију или успешно отпочну оружану побуну. На то указује и обавештајни извештај шиптарских сецесиониста о ВЈ из 1993. године, у којем, између осталог, пише: „Шестог маја око 10,30 часова у рејону Милошево–Обилић виђено је 26 камиона са регистарским таблицама Крушевца са српским резервистима. На камионима се налазила војна опрема за копање ровова. Око 15 камиона је продужило према Приштини, а остали у правцу К. Митровице. Колону су пратиле патроле војне полиције...”

„Око 09,00 часова 11. маја 1993. године, јединица ВЈ са више од 70 војника напустила је касарну у Гњилану и упутила се у правцу с. Коретиште. Војници су били опремљени минобацачима...”

Приликом разматрања суштине циљева носилаца угрожаања безбедности ВЈ, између осталог, неопходно је сагледати да ли постоји идентичност циљева код више њих. Ако се открију такве чињенице, мора се узимати у обзир чињеница да се по том основу најчешће стварају савезништва, па треба утврдити карактер и функционалност те спреге циљева, њихову перспективу и слабости. Најзад, неопходно је утврдити њихове циљеве у ВЈ и према Војсци Југославије.

На основу наведеног може се закључити да способност система командовања ВЈ да увек има адекватан одговор на питање *зашто* носиоци угрожавања безбедности ВЈ спроводе *обавештајну делатност* против ВЈ истовремено је и показатељ његове способности да одговори и на други део питања – *шта* они у том или у наредном периоду намеравају да предузму. Такво стање система командовања ВЈ добра је основа и претпоставка за сазнавање других значајних и наизглед неважних чињеница о носиоцима угрожавања безбедности ВЈ, а све то треба ваљано да се уграђује у одлуке, наређења и друга акта командовања. Систем командовања ВЈ истоветан приступ треба да има и у односу на терористичко-екстремистичку, диверзантску и друге непријатељске делатности.

Познавање начина (стратегија и тактика), односно имати ваљан одговор на питање *како* носиоци угрожавања безбедности ВЈ планирају и покушавају да остваре своје циљеве, јесте следећа значајна одредница коју систем командовања ВЈ мора да уважава. Зависно од тога на који начин систем командовања ВЈ формулише одговор на наведено питање у актуелном тренутку, поуздано се може утврдити и степен познавања носилаца угрожавања безбедности Војске. Наиме, ради своје безбедности, ВЈ захтева систем командовања који мора да буде превентиван. Под тим се подразумева степен познавања намера, стратегије и тактике деловања носилаца угрожавања којим се обезбеђује њихово правовремено и ефикасно осујећивање. Конкретно, систем командовања мора спречити изненађења унутар и према Војсци. Под претпоставком да

систем командовања ВЈ стратегију и тактику носилаца угрожавања безбедности ВЈ сазнаје на основу већ испољене (реализована) делатности, степен њиховог познавања био би испод сваке потребе безбедности ВЈ. У ствари, постојала би недопустива пракса да систем командовања, уместо да спречава, доживљава (допушта) изненађења и бави се отклањањем – санирањем последица.

Да ли систем командовања ВЈ у целини, односно да ли сваки ниво командовања у потребном обиму познаје или не познаје стратегију и тактику деловања носилаца угрожавања ВЈ могуће је утврдити помоћу неких простих чињеница. Поређење броја осујећених покушаја извођења и реализованих непријатељевих делатности у било којој организацијској целини ВЈ поуздан је показатељ о опсегу сазнања система командовања о носиоцима угрожавања Војске. Ако је тај однос у корист реализованих делатности против ВЈ, несумњиво је да је такав степен познавања носилаца угрожавања безбедности ВЈ неодржив (та претпоставка искључује могућност да систем командовања одређене јединице познаје актере непријатељске делатности, а да не предузима мере). Међутим, поузданост тог квантитативног критеријума је делимична, јер је неадекватан с квалитативног аспекта. Јер, могућ је не само повољан већ изузетно повољан однос у корист осујећених покушаја делатности носилаца угрожавања ВЈ а да негативне последице по безбедност ВЈ буду трагичне. На пример, ако је систем командовања неке јединице у одређеном временском периоду осујетио 15 покушаја носилаца непријатељске делатности, а буде реализован само један (терористички акт), такво стање несумњиво указује на недовољно познавање не само тактике деловања непријатеља већ и његових реализованих циљева.

Наведене и сличне ситуације указују на праву димензију проблема познавања *начина* који носиоци угрожавања безбедности ВЈ користе за остваривање својих циљева. Односно, указују на потребу да онај ко командује у потпуности познаје начин деловања онога или оних који угрожавају Војску, или то намеравају да чине. У вези с тим, посебно мора знати: (1) непријатељеве тајне и јавне методе, које од њих преовлађују, како се међусобно надопуњују и које су тежишне; (2) степен фанатизованости и агресивности; (3) непосредност и посредност, и (4) средства. На основу владања тим параметрима елиминишу се бројне заблуде које могу бити кобне по безбедност јединица, команди и установа.

Сазнање да носиоци угрожавања безбедности ВЈ податке о ВЈ покушавају да прибаве тајним методама и да, у оквиру њих, приоритет дају агентурном методу, систем командовања мора стално да уважава и продубљује. Игнорисање те чињенице може значајно да омета одлучивање и материјализацију одлуке – заповести (непријатељ ће је на „чудноват“ начин компромитовати). Међутим, осим у одређеним ситуацијама (ако се одлуче за стратегију „све или ништа“), када отпочињу јавно да делују, по правилу и све друге делатности спроводе тајно. То нарочито чине у припремању терористичких акција, када студиозно

разматрају и узимају у обзир разне елементе, као што су фанатизованост својих чланова и следбеника, директност и индиректност и, наравно, средства која ће користити. При томе теже да изазову двоструки ефекат – да нанесу максималну штету ВЈ и да себи, уз минимално компромитовање, обезбеде што већи успех и публицитет. На то, између осталог, указује и чињеница да за извршиоце делатности бирају камиказе или оне који, уколико након изведеног злочина буду ухваћени, мало знају о својим налогодавцима.

Једном сазнати начини деловања (облици и метод) носилаца угрожавања безбедности ВЈ, уколико систем командовања ВЈ адекватно не прати њихове промене, након извесног времена могу застарети. Јер, њихови планери и извршиоци улажу сталне и велике напоре да их прилагоде конкретној ситуацији и тако рационализују и унапређују, што је у функцији успешнијег угрожавања безбедности Војске. При томе улажу посебне напоре и испољавају велико умеће у изналажењу оригиналних метода деловања у односу на поједине субјекте, објекте или средства наоружања и војне опреме. Та оригиналност се, пре свега, огледа у покушају да се избегне коришћење два или више пута исте методе против неке конкретне вредности Војске. На пример, ако су приликом опсервације вежбовних активности неке јединице ВЈ били не само осујећени у томе већ су због тога санкционисани и јавно компромитовани, а и даље су заинтересовани за податке баш о тој активности, обично примењују неки други метод. Осим што истрајавају на оригиналности, евидентно је и да доследно уважавају и принцип вишеструке усмерености ка објекту обавештајног истраживања, терористичког или неког другог начина дејства. Ради се о томе да према једном објекту – вредности ВЈ, истовремено користе више метода како би успех био загарантован. Када ће и који метод применити зависи од процена које имају, што указује на потребу да процене система командовања ВЈ у односу на њихове буду квалитетније и правовременије. Суштински, то значи да њихова концептуализована и плански операционализована *изненађења* против ВЈ систем командовања ВЈ може, треба и мора правовремено да прозре и осујети. Под претпоставком да се наведена пракса системски и систематски понавља, носиоцима угрожавања безбедности ВЈ, међу бројним могућностима, остаје да се одреде за једну од следећих: (1) да признају пораз и трајно одустану од остваривања својих циљева, тј. да буду разбијени и потпуно онемогућени; (2) да привремено одустану од било каквих активности док не дефинишу нову стратегију и тактику, и (3) да радикално смање опсег свог деловања, односно да наставе с угрожавањем само неке јединице ВЈ или друге вредности.

Могућности носилаца угрожавања безбедности ВЈ несумњиво су њихово важније обележје, које систем командовања ВЈ мора посебно темељито да познаје. Јер, циљеви и начин њихове реализације могу бити савршено пројектовани, али ако су због бројчаних, организацијских, кадровских, материјалних и других могућности непокривени (нео-

стварљиви), такав евентуални несклад између жеља и могућности код носилаца угрожавања безбедности ВЈ биће велика предност за систем командовања Војске. Наравно, само уколико командовање зна за тај несклад.

Чињеница је да систему командовања ВЈ сазнавање могућности носилаца угрожавања безбедности ВЈ чини највећу, односно много већу тешкоћу него дешифровање њихових циљева и облика деловања. Шта више, неки носиоци угрожавања не крију, већ отворено пропагирају опште циљеве које намеравају да постигну у односу на СРЈ, при чему често јасно изражавају и конкретне циљеве у односу на Војску. Аналогно карактеру њихових циљева, без великих потешкоћа могу се дешифровати и начини на које ће покушати да их остваре.

Носиоци угрожавања безбедности ВЈ својски се труде да сакрију своје људске и материјалне ефективе. Наведена чињеница је карактеристична како за спољашње (изван СРЈ и у СРЈ), тако и за носиоце унутар Војске. Њихова организацијска структура је следећа: (1) по нивоима (руководећа, управна и извршна целина); (2) по намени (обавештајна, безбедносна, терористичка, пропагандна итд.); (3) по локацији (изван СРЈ – на територији матичне државе или и других држава, у СРЈ – на појединим тачкама, делу или целој територији, а у ВЈ само у појединим, у више њених целина или у већини јединица); (4) по укупном броју (посредно и непосредно ангажовани), и (5) функционалност организацијске структуре је податак који сваки носилац угрожавања безбедности ВЈ чува као највећу тајну. Евентуално откривање било којег од наведених елемената организационе структуре, руководство организације покушава да санира у што краћем року, уз што мање штете, и да настави са спровођењем планираних делатности ради остваривања постављених циљева.

Систем командовања ВЈ, или било који нижи ниво командовања, без ваљаних података о организационој структури (познавање могућности) носилаца угрожавања њене безбедности засниваће своје процене и одлуке на нереалним чињеницама. Стога се методологија система командовања у сазнавању организационе структуре носилаца угрожавања безбедности ВЈ мора стално унапређивати. Стварање и обogaћивање мозаика о угрожаваоцима безбедности ВЈ може се сматрати адекватним тек када систему командовања омогућава да „црпљењем“ података из његове „меморије“ код сваког посебно и свих њих заједно створи уверење да ће свака њихова акција бити ризична. Односно, када код њих изазове и незадрживо потхрањује сумњу у исправност опредељења и начина на који су замислили да их материјализују, што доводи коначно до одступања од планираних делатности. Наведени степен познавања носилаца угрожавања безбедности ВЈ систем командовања може да постигне (мора да постигне) за оне који делују унутар ВЈ, док за оне у њеном непосредном окружењу треба да поседује довољно поуздане податке да може да се заштити од непријатних изненађења.

У случају испољеног оружаног дејства, њихове актере треба брзо и енергично да неутралише и уништи.

У процесу постизања наведеног потребног степена познавања носилаца угрожавања безбедности ВЈ, без обзира на надлежности, мотивисаност и професионализам субјеката система командовања ВЈ, искрсавају бројне потешкоће. Зависно од тога како их систем командовања ВЈ разматра, сагледава, квалификује и саопштава, с великом поузданошћу могуће је установити да ли помоћу њих (потешкоће) наглашава свој успех или оправдава неуспех. У вези с тим, могуће су неколике варијанте: да се тешкоће уопште не наводе, да се наводе али да се не образлажу и да се наводе и образлажу. Подразумева се да је најбољи метод рада система командовања ако уважава трећу варијанту – да се потешкоће наводе и образлажу. У том случају је мало вероватно да ће успех изостати, будући да се омогућава и осталим субјектима ВЈ да критички учествују у њиховом разрешавању и отклањању.

Улога и задаци командовања ВЈ у супротстављању носиоцима угрожавања њене безбедности

Супротстављање носиоцима угрожавања безбедности ВЈ одговоран је и веома компликован задатак командовања Војске. У вези с тим, међу бројним потешкоћама с којима се командовање суочава, посебно су карактеристичне: (1) утврђивање критеријума на основу којих ће се „математичком прецизношћу“ оцењивати ефикасност система безбедности и глобално утврђивати безбедносно стање ВЈ (стабилно – нестабилно, одлично – добро – незадовољавајуће, извесно – неизвесно); (2) дефинисање оптималног степена оспособљености субјеката ВЈ, посебно професионалних припадника ВЈ, за познавање носилаца угрожавања безбедности ВЈ, и (3) адекватно праћење променљивих параметара код носилаца угрожавања безбедности ВЈ (бројност, организованост, циљеви и начин њиховог остваривања), нарочито избора тржишта и приоритета.

У превазилажењу наведених потешкоћа могући су разноврсни приступи. Међутим, сваки приступ у супротстављању носиоцима угрожавања безбедности ВЈ биће неадекватан ако се не уважавају две чињенице. *Прво*, сваку активност или акцију (супротстављање, заштита, борба, одбрана, напад) у односу на носиоце угрожавања чине целине – делатности: *управљачка*, коју систем командовања остварује планирањем, организовањем, усмеравањем и контролом свих субјеката и органа ВЈ, и *извршна*, која обухвата непосредно извођење свих активности у остварењу дефинисаног циља. *Друго*, процес управљања системом безбедности ВЈ има циклусни карактер, односно све фазе у супротстављању носиоцима угрожавања безбедности ВЈ (прибављање, обрада и процена информација, доношење одлуке о начину, обиму и интензитету деловања, преношење одлуке непосредним извршиоцима и праћење темпа и квалитета реализације задатка) понављају се више пута – систематски све до потпуног постизања пројектованог циља. У ствари,

процес функционисања система безбедности почиње и завршава се добијањем одређених информација. Субјекти командовања који управљају системом безбедности ВЈ у веома кратком року добијају огроман број информација о носиоцима угрожавања безбедности ВЈ, које користе за доношење одговарајућих одлука, поред осталог, и у функцији заштите Војске. На основу наведеног очигледно је да би велику заблуду чинила схватања: (1) да се командовање бави проблемом супротстављања носиоцима угрожавања безбедности ВЈ само када се припрема за извођење неког конкретnog задатка, и (2) да се под системом безбедности ВЈ подразумевају само мере и активности контраобавештајне службе. Субјекти командовања ВЈ, доследним уважавањем и креативним обогаћивањем наведених круцијалних чињеница, као и неких принципа (јединство, субординација, једностарешинство, непрекидност, ефикасност, правременост, еластичност и тајност), веома значајних у остваривању функција система безбедности, могу у свим ситуацијама адекватно да заштите ВЈ од свих носилаца и облика угрожавања.

Обједињавањем напора, знања, могућности и активности свих субјеката система безбедности ВЈ у елиминисању утицаја и делатности помоћу којих носиоци угрожавања безбедности ВЈ ометају или покушавају да осујете реализацију наших циљева, командовање (стручно, временски, просторно) успешно остварује принцип јединства циља. Принцип субординације остварује се кроз безусловно, потпуно и у прецизно одређеном временском року обављање задатака из безбедности на нивоима система безбедности које постављају виши нивои. Принцип једностарешинства, иако старешини (командант, управник, командир) даје апсолутно право да самостално одлучује о начину супротстављања носиоцима угрожавања безбедности ВЈ, истовремено омогућава свим субјектима ВЈ да стваралачки учествују у припремању одлуке. Због чињенице да носиоци угрожавања безбедности ВЈ континуирано (у свако доба и у свим ситуацијама) делују, командовање ВЈ од система безбедности ВЈ захтева наглашено поштовање принципа непрекидности. Оспособљеност система безбедности ВЈ да у што краћем времену, уз оптимално ангажовање снага и средстава, максимално елиминира намере и делатности носилаца угрожавања безбедности ВЈ указује на ваљану испоштованост принципа ефикасности. С аспекта функционисања система безбедности ВЈ, принцип правремености има вишеструки значај. Прво, свака информација о носиоцима угрожавања безбедности бескорисна је уколико на време не стигне у посед доносиоцу одлуке. Исто тако, неупотребљива је ако правремено стигне, али се не искористи према ситуацији. Најзад, информација може да буде правремено прибављена, брзо прослеђена доносиоцу одлуке, квалитетно обрађена и, у облику наређења и заповести, прослеђена непосредном извршиоцу, али ако му није остављено довољно времена да обави задатак, бескорисност наведеног напора је очигледна. Устаљеним, али и наглим променама ситуације, чији су узрочници носиоци угрожавања безбедности ВЈ, систем безбедности ВЈ може парирати својом еластичношћу.

Веома значајан и стално актуелан задатак из делокруга командовања у вези са заштитом ВЈ од свих носилаца угрожавања јесте успостављање оптималног односа између потребног степена заштићености ВЈ, с једне, и могућности система безбедности ВЈ да одговори тим потребама, с друге стране. Отклањање узрока и услова који погодују носиоцима угрожавања безбедности ВЈ да директно или индиректно, стално или повремено, према или унутар ВЈ и са мањим или већим интензитетом делују, најефикаснији је метод заштите Војске. Међутим, могућности командовања у вези са тим често су испод потребног степена заштите Војске. Наравно, ради се о носиоцима изван ВЈ, на чије циљеве, планове и делатности систем безбедности ВЈ реагује тек када се конкретно испоље. Зависно од тога колико систем безбедности ВЈ осујећује спрегу између спољних носилаца и евентуалних њихових ослонаца у ВЈ, могуће је говорити о укупним могућностима у односу на носиоце угрожавања изван Војске. Јер, пресецањем те спреге њихове могућности за угрожавање ВЈ постаће безначајне.

Основну улогу у заштити ВЈ од било ког носиоца угрожавања њене безбедности има *знање*, које мора да краси сваког припадника Војске Југославије. Неодговорно је, чак, и помислити да професионални припадник ВЈ може успешно да обавља формацијску или функционалну дужност уколико, према њеним захтевима, не поседује прописани квантум знања о носиоцима угрожавања безбедности Војске. У вези с тим, незамењива је улога командовања у дефинисању захтеваног опсега знања професионалног припадника ВЈ о тој проблематици за сваку формацијску и функционалну дужност, а велики је значај командовања у обезбеђењу услова и начина припадницима ВЈ да досегну и стално актуелизују тај фонд знања. Највећа је, пак, улога командовања, које треба да, доследним истрајавањем на наведеним захтевима, припадницима ВЈ који нису у стању или не желе да се оспособе на нивоу потребном за ефикасну личну и заштиту јединице, објеката, средстава и других вредности ВЈ, онемогући да својим незнањем постану „саучесници“ носилаца угрожавања безбедности Војске. Наиме, штетне последице по безбедност ВЈ услед неспособљености појединих њених припадника често могу бити еквивалентне резултатима деловања носилаца руковођених непријатељским мотивима.

Уместо закључка

Свака војна организација, према својој функцији, задатку и улози складно ангажује све субјекте и органе ради остваривања циљева због којих постоји. У процесу реализације пројектованих циљева војна организација се суочава с бројним објективним и субјективним тешкоћама. За војну организацију су посебан проблем организовани субјекти који у процесу остваривања властитих циљева, иначе супротних циљевима те војне организације, угрожавају њену безбедност. Аналогно

томе, на сцени је необјављени рат, чији обим и интензитет зависе од бројних чинилаца и околности.

Војска Југославије је оружана снага намењена да брани суверенитет, територију, независност и уставни поредак СР Југославије. Тиме што ефикасно одвраћа носиоце угрожавања безбедности СРЈ од војне агресије на СРЈ и спремношћу да, уколико до агресије ипак дође, неутралише, разбије и онемогући агресору планирани успех ВЈ успешно обавља наведене задатке.

Носиоци угрожавања безбедности СРЈ, континуирано и с различитим интензитетом, спроводе против ВЈ бројне обавештајно-субверзивне делатности ради што већег подривања њеног бића, по могућности до степена да не буде у стању да успешно обави основни задатак.

Одбрамбено-заштитни механизми ВЈ од делатности актуелних и потенцијалних носилаца угрожавања њене безбедности функционишу и стално се дограђују. Сви припадници ВЈ, према својим надлежностима, овлашћењима и обавезама, обављају опште и конкретне задатке на осујећивању оних који изнутра и споља покушавају да деструирају њено биће. У свему томе систем командовања ВЈ има основну улогу. Свестрано познавање оних који угрожавају безбедност ВЈ значајан је предуслов за њихово ефикасно онемогућавање. У вези с тим, нарочито се добро морају знати *циљеви, стратегија, тактика и могућности* носилаца угрожавања безбедности Војске Југославије. Остваривање тог задатка није лако, нити се једном постигнути циљ може сматрати коначним. Његова реализација намеће потребу да субјекти командовања ВЈ непрекидно продубљују и обогаћују стечени ниво сазнања о тој проблематици, јер су садржаји и начини деловања носилаца угрожавања безбедности ВЈ променљиви и динамични. Недовољно схватање потребе и значаја студиозног познавања оних који угрожавају ВЈ може да има изузетно негативне последице по безбедност Војске.

Могућности система командовања ВЈ за ваљано и свестрано познавање носилаца угрожавања њене безбедности су велике, а напори који се улажу дају одговарајуће резултате. Ипак, евентуална самодовољност на постигнутом степену познавања неког чиниоца, појаве или проблема, ако се одржи у дужем временском року, може постати и заблуда, па систем командовања ВЈ мора озбиљније и свестраније да приступа и разматра чиниоце који угрожавају безбедност Војске Југославије.

Литература:

1. *Устав Савезне Републике Југославије*, ВИНЦ, Београд, 1993.
2. *Закон о одбрани*, ВИНЦ, Београд, 1993.
3. *Закон о Војсци Југославије*, ВИНЦ, Београд, 1993.
4. Проф. др Златко Рендулић, *Ратоводство и научно-технички прогрес*, ВИНЦ, Београд, 1992.
5. Проф. др Бранислав Јовановић, *Руковођење ОНО и ДСЗ у МЗ, ОУР и ДПЗ*, Београд, 1987.

6. Др Милован Стоиљковић, *Операциона истраживања*, ВИЗ, Београд, 1988.
7. Др Љубомир Стајић – Чедомир Гилановић, *Основи безбедности*, „Космос“, Београд, 1994.
8. Пуковник мр Душан Вишњић, *Како разумети нову војну доктрину Југославије*, ЦВШ ВЈ, Београд, 1994.
9. Станислав Ј. Соколовски, *Логика у командовању и руковођењу*, ВИЗ, Београд, 1979.
10. Ричард Е. Симпкин, *Надметање у брзини маневра*, ВИНЦ, Београд, 1994.
11. Група аутора, *Вештина ратовања*, ВИНЦ, Београд, 1991.